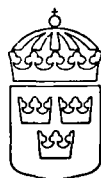

Regeringens proposition

1990/91:122

om biskoparna i kyrkomötet, m. m.

Prop.
1990/91:122

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Föredragande vid regeringssammanträde har varit statsrådet Wallström.

Stockholm den 7 mars 1991

På regeringens vägnar

Odd Engström

Margot Wallström

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i fråga om biskoparnas ställning i kyrkomötet och om behörighetskraven för att utnämnas på tjänster som biskop eller biträdande biskop.

Förslagen innebär i huvudsak följande.

- De som innehar tjänster som biskop eller biträdande biskop skall närvara vid kyrkomötets sammanträden. De får väcka motioner, delta i kyrkomötets överläggningar och ställa yrkanden, men delta i besluten bara om de är ledamöter av kyrkomötet.
- I likhet med vad som gällde före den 1 januari 1989 skall den som utnämns till biskop inte behöva vara prästvigd. Detsamma skall gälla för den som utnämns till biträdande biskop.

Förslagen föranleder ändringar i lagen (1982:942) om svenska kyrkan och i prästanställningslagen (1988:184).

Ändringarna avses träda i kraft den 1 juni 1991.

Som ett led i en försöksverksamhet har denna proposition utformats på ett nytt sätt. Den nya utformningen syftar till att vinna erfarenheter för en eventuell övergång till en ändamålsenligare utformning av regeringens förslag m. m. till riksdagen.

Det regeringen vill att riksdagen skall ta ställning till redovisas i propositionen under rubriken *Ärendet till riksdagen*, som alltså motsvarar den tidigare rubriken Hemställan.

1 Inledning

1982 års kyrkomötesreform (prop. 1981/82:192, KU 1982/83:2, rskr. 2 och skr. 1982:2, 1 SäU 1, kskr. 28) innebar bl. a. att biskoparna inte längre skulle vara självskrivna ledamöter av kyrkomötet. I stället ålades biskoparna närvaroplikt med rätt att delta i kyrkomötets överläggningar, men delta i besluten bara om de är ledamöter av kyrkomötet.

I enlighet med vad som uttalades i samband med riksdagsbehandlingen av kyrkomötesreformen har reformen utvärderats. Sålunda beslutade regeringen i oktober 1986 att tillsätta en särskild utredare (generalsekreteraren Sören Ekström t. o. m. den 9 april 1987, därefter generaldirektören Peder Törnvall) för att göra en utvärdering och analys av kyrkomötesreformens tillämpning.

Resultatet av utvärderingen har redovisats dels i rapporten (Ds C 1987:13) Läroansvar i kyrkan – teologisk belysning, som var en rapport från en arbetsgrupp vid de teologiska fakulteterna, dels i rapporten (Ds 1989:58) Kyrkomötesreformen – en utvärdering. Den senare rapporten har remissbehandlats. För kännedom och eventuellt beaktande i samband med remissbehandlingen fogades förutom den förstnämnda rapporten (Ds C 1987:13) och riksrevisionsverkets rapport (1987:1529) Den rikskyrkliga organisationen – Utvärdering av vissa ekonomiska frågor också riksskatteverkets promemoria den 11 maj 1987 angående erfarenheter från 1986 års val till kyrkomötet tillsammans med en sammanställning av remissyttrandena över promemorian.

En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av deras yttranden finns intagen i svenska kyrkans centralstyrelses skrivelse till 1990 års kyrkomöte (CsSkr 1990:9) med förslag till vissa förändringar rörande kyrkomötet, m. m.

1990 års kyrkomöte har i skrivelse till regeringen (kskr. 1990:6) hemställt att riksdagen föreläggs förslag om sådana ändringar i lagen (1982:942) om svenska kyrkan (omtryckt 1988:1429, ändrad senast 1990:298) som innebär dels att biskoparna i kyrkomötet ges rätt att framställa förslag, dels att biträdande biskopen i Uppsala stift åläggs närvaroplikt i kyrkomötet samt i övrigt ges samma yttrande- och förslagsrätt som stiftsbiskoparna.

1990 års kyrkomöte har också anhållit om ändringar av föreskrifterna i prästanställningslagen (1988:184, ändrad senast 1990:301) om behörighetskraven för tillsättning av biskopstjänster (kskr. 1990:2).

Kyrkomötets skrivelser finns fogade till propositionen som *bilagorna 1 och 2*.

Regeringen tar på grundval av kyrkomötets skrivelser i det följande upp frågor om biskoparnas ställning i kyrkomötet i avsnitt 2 och om behörighet att utnämnas till biskopstjänster i avsnitt 3.

I övrigt anser vi att den gjorda utvärderingen av kyrkomötesreformen och de i sammanhanget remitterade rapporterna inte föranleder någon ytterligare åtgärd från vår sida.

Regeringens förslag: De som innehar tjänster som biskop i svenska kyrkan skall också i fortsättningen ha närvaroplikt i kyrkomötet.

Förutom rätt att delta i kyrkomötets överläggningar skall biskoparna också få framställa förslag, men delta i besluten bara om de är ledamöter av kyrkomötet.

Detsamma skall gälla för den som innehar en tjänst som biträdande biskop.

Kyrkomötet skall också behandla kyrkliga ärenden som har väckts genom motion av den som innehar en tjänst som biskop eller biträdande biskop.

Förslaget genomförs genom ändringar i 5 och 6 §§ lagen om svenska kyrkan.

1990 års kyrkomöte: Kyrkomötets förslag motsvarar i huvudsak vårt (CsSkr 1990:9, 2KL4, kskr. 6).

Skälen för regeringens förslag

Stiftsbiskopar

Biskoparna har en särställning inom svenska kyrkan genom sitt ansvar för frågor som hänger samman med kyrkans lära. 1982 års kyrkomötesreform innebar bl. a. att ett kyrkomöte med en bredare förankring och med en mera demokratisk uppbyggnad skulle tillskapas. I samband med reformen diskuterades därför frågan om biskoparnas självskrivenhets. Man var dock inte beredd att bryta den grundläggande principen att bara fritt valda ledamöter skall ingå i ett organ av det nya kyrkomötets karaktär.

Genom biskoparnas närvaroplikt och yttranderätt skulle garantier skapas för att debatten före kyrkomötets beslut i t. ex. lärofrågor tillfördes den sakkunskap som biskoparna besitter. Av samma skäl får kyrkomötet enligt 32 § lagen (1982:943) om kyrkomötet (ändrad senast 1990:299) besluta att en eller flera biskopar, även om de inte är ledamöter i kyrkomötet, får delta i ett utskotts överläggningar men inte delta i besluten (jfr prop. 1981/82:192 s. 26 f och 70 f).

Enligt 4 kap. 17 § kyrkliga kungörelsen (SKFS 1983:4) om arbetsordning för kyrkomötet (ändrad senast SKFS 1990:2) ingår vidare biskoparna tillsammans med åtta av kyrkomötet valda ledamöter i kyrkomötets läronämnd. Läronämnden har till uppgift att som ett led i kyrkomötets beredning av ärendena avge yttranden i ärenden som avser svenska kyrkans lära, det kyrkliga ämbetet, svenska kyrkans böcker eller svenska kyrkans sakrament, gudstjänst och handlingar.

Efter genomförandet av kyrkomötesreformen har frågan om ett självskrivet ledamötskap för biskoparna i kyrkomötet tagits upp vid flera olika tillfällen, bl. a. i motioner till 1983, 1985 och 1988 års kyrkomöten. Vid kyrkomötena år 1985 och 1988 bifölls motionerna.

Med anledning av bl.a. svenska kyrkans centralstyrelses skrivelse (CsSkr 1990:9) med förslag till vissa förändringar rörande kyrkomötet, m. m. behandlade 1990 års kyrkomöte frågan om biskoparnas ställning i kyrkomötet. Kyrkomötet beslöt därvid (kskr. 6) att hos regeringen hemställa om sådana lagändringar som innebär att biskoparna i kyrkomötet ges rätt att framställa förslag. Kyrkomötet gick därmed emot centralstyrelsens förslag. Centralstyrelsen hade nämligen med knapp majoritet föreslagit att biskoparna och den biträdande biskopen i Uppsala stift skulle bli självskrivna ledamöter i kyrkomötet.

Biskoparna är de främsta företrädarna för läroämbetet. I denna egenskap har de betydelsefulla uppgifter också när det gäller behandlingen av många av de frågor som det ankommer på kyrkomötet att besluta om. Enighet råder om att deras ställning i kyrkomötet därför bör stärkas. Kyrkomötet har ansett att det bör ske genom att biskoparna ges förslags- och motionsrätt. En majoritet av ledamöterna har avvisat ett självskrivet ledamotsskap med hänvisning till att endast fritt valda ledamöter bör ingå i en beslutande församling av det slag kyrkomötet är.

Regeringen har för sin del ingen erinran mot att biskoparnas ställning förändras på det sätt som kyrkomötet har föreslagit. De bör alltså ges förslags- och motionsrätt i kyrkomötet.

Biträdande biskop

Riksdagen beslöt under hösten 1989 om ändringar i bl.a. prästanställningslagen för att göra det möjligt att avlasta ärkebiskopen vissa av hans uppgifter som biskop i Uppsala stift (prop. 1989/90:11, KU17, rskr. 47). Regeringen har därefter under år 1990 inrättat och tillsatt en tjänst som biträdande biskop i Uppsala stift.

I samband med lagändringarna om biträdande biskop togs inte ställning till frågan om tjänsteinnehavarens ställning i kyrkomötet. 1990 års kyrkomöte har på förslag från svenska kyrkans centralstyrelse hemställt att den biträdande biskopen skall jämiställas med övriga biskopar i kyrkomötet (CsSkr 1990:9, 2KL4, kskr. 6).

I likhet med kyrkomötet anser vi att den som innehar en tjänst som biträdande biskop bör åläggas samma närvaroplikt samt ges samma yttrande- och förslagsrätt i kyrkomötet som stiftsbiskoparna. Det får ankomma på kyrkomötet att genom kyrklig kungörelse meddela de föreskrifter som behövs i fråga om biträdande biskopens möjlighet att ta del i kyrkomötets beredning av dess ärenden.

Ikraftträdande m. m.

Våra förslag om stiftsbiskoparnas och den biträdande biskopens ställning i kyrkomötet medför ändringar i 5 och 6 §§ lagen om svenska kyrkan.

För att göra det möjligt för biskoparna att kunna väcka motioner redan till 1991 års kyrkomöte bör den nya lagstiftningen träda i kraft redan den 1 juni 1991. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs dock inte.

Förslagen förutses inte innebära några kostnadskonsekvenser.

Regeringens förslag: Den som inte är prästvigd skall vara behörig att utnämnas på tjänster som biskop och biträdande biskop.

Förslaget genomförs genom ändringar i 17 § prästanställningslagen.

1990 års kyrkomöte: Kyrkomötets förslag motsvarar i huvudsak vårt (CSkr 1990: 5, 2KL2, kskr. 2).

Skälen för regeringens förslag: Enligt 17 § andra stycket prästanställningslagen gäller att en prästtjänst bara får tillsättas med den som får utöva det kyrkliga ämbetet.

Kyrkomötet fick år 1989 möjligheter att genom kyrklig kungörelse meddela föreskrifter om det kyrkliga ämbetet (jfr prop. 1987/88: 31 avsnitt 4). Kyrkomötet har i kyrkliga kungörelsen (SKFS 1989: 8) om behörighet att utöva prästämbetet som en huvudregel föreskrivit att bara den som i svenska kyrkans ordning har vigts till präst är behörig att utöva ämbetet.

Med anledning av svenska kyrkans centralstyrelses skrivelse (Cs 1990: 5) om vissa frågor rörande svenska kyrkans prästtjänster beslöt 1990 års kyrkomöte (kskr. 2) att hos regeringen hemställa om sådana ändringar i prästanställningslagen att en icke prästvigd person blir behörig att tillsättas på en biskopstjänst.

De behörighetsvillkor för prästtjänster i prästanställningslagen, som kyrkomötet har önskat få ändrade, har sin motsvarighet i 6 § den numera upphävda lagen (1957: 577) om prästval, där det bland annat föreskrevs att "till prästerlig tjänst får ifrågakomma endast den som äger utöva prästämbetet".

Prästanställningslagen trädde i kraft den 1 juli 1989 och ersatte då prästvalslagen. Emellertid blev den nya lagen tillämplig — förutom på präster i svenska kyrkan som har anställning i territoriella pastorat och stiftssamfälligheter — också på biskopar med anställning i svenska kyrkan. Det behörighetskrav för biskopstjänster som fördes in genom prästanställningslagen kom till efter förslag av kyrkommittén (SOU 1986: 17 och 18). Kommittén angav inga särskilda skäl för sitt förslag i denna del. Såsom andra kyrkolagsutskottet (2KL 1990: 2) konstaterar uppmärksammades det nytillkomna behörighetskravet för biskopar inte vare sig av remissinstanserna i sina yttranden över betänkandet eller av kyrkomötet i sitt yttrande över lagförslaget (KL 1987: 5).

Den ordning som tidigare har gällt i fråga om behörighet till biskopstjänster bör, såsom kyrkomötet har föreslagit, återinföras. Vi föreslår därför att 17 § andra stycket prästanställningslagen ändras så att också den som inte är behörig att utöva det kyrkliga ämbetet som präst blir behörig att utnämnas på en tjänst som biskop eller biträdande biskop. Ändringen innebär också att prästvigning inte blir ett krav för valbarhet vid biskopsval.

Den nya lagstiftningen bör träda i kraft den 1 juni 1991. Några särskilda

4 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad som anförts har inom civildepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1982:942) om svenska kyrkan,
2. lag om ändring i prästanställningslagen (1988:184).

5 Ärendet till riksdagen

Med hänvisning till det anförda föreslår regeringen att riksdagen

dels i den ordning som anges i punkt 9 första stycket övergångsbestämmelserna till regeringsformen antar förslaget till lag om ändring i lagen (1982:942) om svenska kyrkan,

dels antar förslaget till lag om ändring i prästanställningslagen (1988:184).

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982:942) om svenska kyrkan

Härigenom föreskrivs att 5 och 6 §§ lagen (1982:942) om svenska kyrkan¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

5 §

Kyrkomötet sammanträder varje år.

Biskoparna i stiftet skall närvara vid kyrkomötets sammanträden och får delta i kyrkomötets överläggningar, men i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet.

Föreslagen lydelse

De som innehar tjänster som biskop eller biträdande biskop i svenska kyrkan skall närvara vid kyrkomötets sammanträden och får delta i kyrkomötets överläggningar och framställa förslag, men delta i besluten endast om de är ledamöter av kyrkomötet.

6 §

Kyrkomötet skall behandla ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet *samt kyrkliga ärenden som väcks av någon av kyrkomötets ledamöter genom motion eller av organ som enligt lag har tillsatts av kyrkomötet.*

Kyrkomötet skall behandla ärenden som riksdagen eller regeringen överlämnar till kyrkomötet.

Kyrkomötet skall också behandla kyrkliga ärenden som väcks genom motion av någon av kyrkomötets ledamöter eller av den som innehar en tjänst som biskop eller biträdande biskop. Detsamma gäller kyrkliga ärenden som väcks av ett organ som enligt lag har tillsatts av kyrkomötet.

Kyrkomötet får besluta i frågor som anges i grundlag eller i annan lag. I övrigt får kyrkomötet besluta om yttranden och framställningar till regeringen.

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1991.

¹ Lagen omtryckt 1988:1429.

2 Förslag till

Lag om ändring i prästanställningslagen (1988: 184)

Prop. 1990/91: 122

Propositionens
lagförslag

Häriigenom föreskrivs att 17 § prästanställningslagen (1988: 184) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Av lagen (1982:942) om svenska kyrkan framgår att endast den som bekänner svenska kyrkans lära får tillsättas på en prästtjänst.

En prästtjänst får tillsättas endast med den som får utöva det kyrkliga ämbetet.

En prästtjänst får tillsättas endast med den som får utöva det kyrkliga ämbetet *som präst. Detta gäller dock inte för tjänster som biskop eller biträdande biskop.*

Denna lag träder i kraft den 1 juni 1991.

REGERINGEN

Andra kyrkolagsutskottets betänkande 1990:2 om vissa frågor rörande svenska kyrkans prästtjänster

Med överlämnande av nämnda betänkande får jag anmäla att kyrkomötet den 29 augusti 1990 bifallit vad utskottet hemställt.

Stockholm den 29 augusti 1990

Göran Åstrand

/Bengt Törnell

REGERINGEN

Andra kyrkolagsutskottets betänkande 1990:4 om kyrkomötet, m. m.

Med överlämnande av nämnda betänkande får jag anmäla att kyrkomötet den 30 augusti 1990 bifallit vad utskottet hemställt.

Stockholm den 30 augusti 1990

Göran Åstrand

/Bengt Törnell

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 7 mars 1991

Närvarande: statsrådet Engström, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallen, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, Johansson, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Freivalds, Wallström, Lööw, Persson, Molin, Sahlin, Åsbrink

Statsrådet Wallström anmäler frågor om *lagstiftning om biskoparna i kyrkomötet, m. m.*

Regeringen beslutar att genom proposition lämna förslag till riksdagen om biskoparna i kyrkomötet, m. m. i enlighet med bilagan till detta protokoll.

Ur protokollet:
Maud Melin

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	3
2 Biskoparnas ställning i kyrkomötet	4
3 Behörighet till biskopstjänster	6
4 Upprättade lagförslag	7
5 Ärendet till riksdagen	7
Propositionens lagförslag	8
<i>Bilaga 1</i> Kyrkomötets skrivelse 1990:2	10
<i>Bilaga 2</i> Kyrkomötets skrivelse 1990:6	11
Utdrag ur regeringsprotokollet den 7 mars 1991	12

